

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Фінансовий облік II»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

за темою № 2 - Облік довгострокових зобов'язань

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління
(протокол від 15.08.2022 № 1)

Розробники:

1. Викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Бондаренко Л.Ф.

Рецензенти:

1. Завідуюча кафедри міжнародних економічних відносин та адміністрування Кременчуцького інституту ВНЗ "Університет імені Альфреда Нобеля", к.е.н., доцент, Єфременко А.Г.
2. Викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Харченко М.В.

План лекції:

1. Облік довгострокових кредитів та векселів виданих
2. Облік довгострокових зобов'язань по облігаціях
3. Облік довгострокових зобов'язань з оренди
4. Облік відстрочених податкових зобов'язань і активів

Рекомендована література:

Основна література:

1. Атамас П.Й. Фінансовий облік: практикум. — К.: ЦУЛ, 2017. — 444 с.
2. Бондаренко Л.Ф., Кравченко Н.В. Фінансовий облік II. — Кременчук: КЛК НАУ, 2015. — 107 с.
3. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік. Підручник. — Тернопіль: ТНЕУ, 2016. — 480 с.
4. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Л.М. Янчева, Н.С. Акімова, О.В. Топоркова, Т.А. Наумова, Л.О. Кирильєва, Н.С. Герасимова, М.О. Ільченко. — Х.: ХДУХТ, 2015. — 448 с.
5. Верига Ю.А., Плаксієнко В.Я., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2019. — 509 с.
6. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романі Р.В. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2016. — 424 с.
7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
8. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік: підручник. — 4-те вид. [доп. і перероб.]. — Тернопіль: ТНЕУ, 2017. — 451 с.
9. Лисиченко О.О., Атамас П.Й., Атамас О.П. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2018. — 356 с.
10. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013р. №433 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
11. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік. — К.: Кондор, 2014. — 504 с.
12. Островерха Р.Е. Організація обліку. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2017. — 568 с.
13. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М., Гаркуша С.А. Безпаперова бухгалтерія на підприємстві. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2018. — 252 с.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. №20 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»:

Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000р. №353 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

16. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

17. Сльозко Т.М. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень. Теорія і практика. — К.: ЦУЛ, 2017. — 304 с.

18. Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку. — К.: ЦУЛ, 2017. — 388 с.

19. Сук Л.К., Сук П.Л. С. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: «Знання», 2015. — 647 с.

20. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність. — К.: Алерта, 2013. — 982 с.

Допоміжна література:

1. Блакита Г.В. Бухгалтерський облік. Практикум. — К.: ЦУЛ, 2010. — 152 с.
 2. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика. — К.: ЦУЛ, 2010. — 536 с.
 3. Дробязко С.І., Козир Т.М., Холод С.Б. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу. Навч. посіб. / за заг. ред. П.Й. Атамаса. — К.: ЦУЛ, 2012. — 416 с.

4. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2012. — 368 с.

5. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік: Первинні документи та порядок їх заповнення. — К.: ЦУЛ, 2014. — 600 с.

6. Лень В.С. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: Академія, 2011. — 608 с.

7. Лишиленко О.В. Фінансовий облік. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 712 с.

8. Огійчук М.Ф. та ін. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами. — К.: ТОВ "Алерта", 2013. — 608 с.

9. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами, за Податковим кодексом України: підручник. — К.: Алерта, 2011. — 1044 с.

10. Орлова В.К., Орлів М.С., Хома С.В. Фінансовий облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2010. — 510 с.

11. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

12. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік. — К.: ЦУЛ, 2013. — 688 с.

13. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: Навчальний посібник. — К.: Знання, 2012. — 647 с.

14. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і

звітність. — К.: Алерта, 2013. — 982 с.

15. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. — 5-те вид., доповнене й перероблене. — К.: А.С.К., 2010. — 784 с.

16. Шара Є.Ю. Фінансовий облік 2. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 398 с.

17. Шара Є.Ю., Андрієнко О.М., Жидеева Л.І. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2011. — 424 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
3. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vobu.ua>
4. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dtkt.com.ua>
5. Офіційний сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://i.factor.ua>

1. Визнання та оцінка зобов'язань

1. Облік довгострокових кредитів та векселів виданих

Довгострокові кредити — це кредити отримані на строк більше 1 року.

Відображення отримання та погашення довгострокових кредитів в обліку документально оформлюється виписками банку, ВКО, платіжними дорученнями, розрахунками та довідками бухгалтерії тощо.

Облік розрахунків за довгостроковими кредитами банків та іншими залученими позиковими коштами у інших осіб, які не є поточними зобов'язаннями, ведеться на рахунку **50 «Довгострокові позики»**.

За кредитом рахунку 50 «Довгострокові позики» відображаються суми одержаних довгострокових позик, а також переведення короткострокових (відстрочених), за дебетом - погашення заборгованості за ними та переведення до поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями.

Прострочені й пролонговані кредити обліковуються на тих самих рахунках, що і кредит стандартний, але з відображенням на відповідних субрахунках.

Аналітичний облік довгострокових кредитів ведеться за видами кредитів, банками, які їх надали.

Обліковим регістром обліку кредитних (позикових) коштів є **Журнал 2** за кредитом рахунку 50.

В балансі довгострокові кредити банків відображаються у II розділі пасиву у рядку **1510 «Довгострокові кредити банків»**.

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових кредитів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Отримано довгострокову позику: — в національній валюті — в іноземній валюті	311 312	50
2.	Здійснено поточні фінансові інвестиції за рахунок довгострокових позик	35	50
3.	Погашено за рахунок довгострокових позик: — довгострокові векселі видані — довгострокові зобов'язання за облігаціями	51 52	50
4.	Переведено короткострокові позики у розряд довгострокових у зв'язку зі зміною умов кредитування	60	50
5.	Нараховані відсотки за кредит	951	684
6.	Відображено частину довгострокової позики у складі поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	50	61
7.	Погашення довгострокового кредиту	61	311
8.	Різниця відсоткової ставки за пролонгованим кредитом	948	684

Довгостроковий вексель – це вексель виданий на строк більше 1 року

Облік розрахунків за довгостроковими векселями виданими ведеться на рахунку **51 «Довгострокові векселі видані»**.

На рахунку 51 «Довгострокові векселі видані» за кредитом відображається видача векселя в забезпечення за одержані матеріальні цінності, послуги, виконані роботи та за іншими операціями, за дебетом - погашення заборгованості, забезпеченої виданим векселем.

Аналітичний облік векселів виданих ведуть за векселедержателями, окремими векселями, банками, які здійснюють облік векселів або інших боргових зобов'язань.

Обліковим регістром по рахунку 51 є **Журнал 3. У Відомості 3.4** ведеться аналітичний облік довгострокових векселів виданих.

В балансі заборгованість за довгостроковими векселями виданими відображається у II розділі пасиву у рядку **1515 «Інші довгострокові зобов'язання»**.

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових векселів виданих

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Видано довгостроковий вексель в погашення заборгованості перед постачальниками	63	51
2.	Переведено заборгованість за довгостроковими векселями виданими до складу поточних зобов'язань (за 12 місяців до погашення)	51	61
3.	Проведено погашення виданого векселя після закінчення терміну	61	31
4.	Відображено курсову різницю за довгостроковими векселями, виданими в іноземній валюті: — негативну — позитивну	945 512	512 714

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
5.	Нараховані відсотки за векселями за місяць	952	684
6.	Нараховано ПДВ, що відноситься до суми нарахованих відсотків за місяць	641	684

2. Облік довгострокових зобов'язань по облігаціях

Облігація - цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу у передбачений в ньому термін, з виплатою фіксованого відсотку, якщо інше не передбачено умовами випуску.

На відміну від акції, облігація не дає її власникові права на участь в управлінні товариством (*акція – право власності, облігація – право займу*).

Акціонерним товариством випускаються облігації на суму, що не перевищує 25% Статутного капіталу. Умови випуску і контроль за їх випуском здійснює Міністерство фінансів України згідно з визначеними відповідними законодавчими актами, що діють на території України.

Сплата відсотків за облігаціями підприємств здійснюється щорічно.

Облігації можуть продаватись:

- за номіналом (у випадку рівності оголошеної та ринкової ставок облігації);
- з премією (якщо ринкова ставка вище оголошеної);
- з дисконтом (якщо ринкова ставка нижче оголошеної).

Премія по випущених облігаціях - сума, на яку ринкова ціна облігації перевищує її номінальну вартість.

Дисконт на облігації - сума, на яку ринкова ціна облігації менша за її номінальну вартість (як правило, виражається у відсотках. Наприклад, облігацію вартістю 1000 грн. продано на фінансовому ринку за 900 грн., тобто з дисконтом 10 %).

Премія, отримана при реалізації облігацій, або дисконт підлягає амортизації.

Амортизація — це систематичний розподіл суми премії чи дисконту по періодах платежів.

Крім самих облігацій, документами з обліку довгострокових зобов'язань за облігаціями можуть виступати виписки банку, довідки та розрахунки бухгалтерії тощо.

Для обліку розрахунків за випущеними та сплаченими власними облігаціями строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу призначено рахунок **52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями»**. Рахунок має три субрахунки, що використовуються для відображення:

- номінальної вартості – субрахунок 521;
- премії – субрахунок 522;
- дисконту – субрахунок 523.

Облік довгострокових зобов'язань за облігаціями ведеться в розділі II **Журналу №3** «Облік розрахунків, довгострокових та поточних зобов'язань» за кредитом рахунку 52.

В балансі кредитове сальдо за рахунком 52 відображається у II розділі пасиву у рядку **1515 «Інші довгострокові зобов'язання»**.

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових зобов'язань по облігаціях

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Випущено облігації з премією на строк більше одного року:		
	– номінальна вартість	311	521
	– премія	311	522
2.	Амортизація премії	522	733
3.	Випущено облігації з дисконтом на строк більше одного року:		
	– отримано кошти	311	521
	– відображено дисконт за облігаціями	523	521
4.	Амортизація дисконту	952	523
5.	Нараховані відсотки за облігаціями	952	684
6.	Сплачені відсотки за облігаціями	684	311
7.	Переведено суму облігаційної позики до складу поточної заборгованості	521	611

3. Облік довгострокових зобов'язань з оренди

Відносини оренди на законодавчому рівні регулюються наступними документами:

- Цивільним кодексом України (далі – ЦК) (§ 6 гл. 58),
- Господарським кодексом України (далі – ГК) (ст. 292),
- Законом України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997р. №723/97-ВР,
- П(С)БО №14 «Оренда».

Виділяють два види оренди:

- оперативна (операційна) оренда - це строкове платне володіння і користування майном за договором оренди на визначений термін і за певну плату;
- фінансова оренда відповідно до п. 4 П(С)БО 14 «Оренда» – це оренда, що передбачає передачу орендарю всіх ризиків та вигод, пов'язаних із правом користування та володіння активом.

Оренда вважається фінансовою за наявності хоча б однієї з наведених ознак:

- 1) орендар набуває права власності на орендований актив по закінченні строку оренди;
- 2) орендар має можливість та намір придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливую вартість на дату придбання;
- 3) строк оренди становить більшу частину строку корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди;
- 4) теперішня вартість мінімальних орендних платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує справедливую вартість об'єкта оренди;

- 5) орендований актив має особливий характер. Це дає змогу лише орендареві використовувати його без витрат на його модернізацію, модифікацію, дообладнання;
- 6) орендар може подовжити оренду активу за плату, значно нижчу за ринкову орендну плату;
- 7) оренда може бути припинена орендарем, який відшкодовує орендодавцю його втрати від припинення оренди.

Договір лізингу є різновидом договору оренди. Основна його відмінність від договору оренди – це участь у лізингових операціях третьої сторони, тобто продавця (постачальника) майна.

Первинними документами з обліку довгострокових зобов'язань з оренди є розрахунки та довідки бухгалтерії, платіжні доручення, виписки банку, акти приймання-передачі основних засобів тощо.

Для узагальнення інформації про стан розрахунків з орендодавцями за необоротні активи, передані на умовах довгострокової оренди, призначено рахунок **53 «Довгострокові зобов'язання з оренди»**.

За кредитом рахунку 53 «Довгострокові зобов'язання з оренди» відображається нарахування заборгованості перед орендодавцем за одержані об'єкти довгострокової оренди, за дебетом - її погашення, переведення до короткострокових зобов'язань, списання тощо.

Облік довгострокових зобов'язань з фінансової оренди ведеться в розділі II **Журналу №3 «Облік розрахунків, довгострокових та поточних зобов'язань»** за кредитом рахунку 53.

В балансі кредитове сальдо за рахунком 53 «Довгострокові зобов'язання з оренди» відображається у II розділі пасиву у рядку **1515 «Інші довгострокові зобов'язання»**.

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових зобов'язань з фінансової оренди

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Отримано основні засоби на умовах фінансової оренди	10	531
2.	Нараховано заборгованість перед орендодавцем за цілісний майновий комплекс, отриманий в оренду	15	532
3.	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ щодо об'єкту, отриманого у фінансову оренду	641	531
4.	Відображено частину довгострокової заборгованості з оренди у складі поточних зобов'язань (за рік до погашення)	531	61
5.	Погашено заборгованість з фінансової оренди	61	31
6.	Нараховано відсотки за користування об'єктом фінансової оренди	952	684

4. Облік відстрочених податкових зобов'язань і активів

Розглядаючи порядок розрахунку прибутку та податку на прибуток в бухгалтерському та податковому обліку, спостерігаємо не відповідності.

Умовно можна виділити два поняття «податку на прибуток»:

- податок на прибуток за даними податкового обліку (за декларацією з податку на прибуток) – поточний податок на прибуток або «податковий»

податок (ППп/о - відповідає кредиту субрахунка 641 «Розрахунки за податками»);

– податок на прибуток за даними бухгалтерського обліку (за даними фінансової звітності) – витрати з податку на прибуток, обліковий або «бухгалтерський» податок (ППб/о - відповідає дебету рахунка 98 «Податок на прибуток»).

Відстрочені податкові зобов'язання - це тимчасова різниця у сумі податку на прибуток, яка виникає внаслідок невідповідності суми прибутку за даними бухгалтерського обліку і прибутку, що підлягає оподаткуванню (ППп/о < ППб/о).

Відстрочені податкові активи - це сума податку на прибуток, яка належить до відшкодування в наступних періодах внаслідок тимчасової різниці між обліковою і податковою базами оцінки (ППп/о > ППб/о).

Для відображення тимчасових різниць у бухгалтерському обліку використовуються рахунки:

- **17 «Відстрочені податкові активи»;**
- **54 «Відстрочені податкові зобов'язання».**

На цих рахунках відображаються не самі тимчасові різниці, а суми податку з них.

Бухгалтерські рахунки 17 «Відстрочені податкові активи» та 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» є протилежними, тобто рахунок 17 є активним, а рахунок 54 - пасивним. Відповідно збільшення відстрочених податкових активів відображається за дебетом, а збільшення відстрочених податкових зобов'язань - за кредитом. Також слід зазначити, що на цих рахунках відображається не лише збільшення, а й списання активів і зобов'язань. Це відбувається при зіставленні сальдо за рахунками 17 і 54 на початок і на кінець звітного року.

Єдиний метод, дозволений за МСБО 12 передбачає визначення всіх тимчасових різниць на дату складання балансу. **В балансі можуть бути відображені або ВПА або ВПЗ.**

В балансі дебетове сальдо за рахунком 17 «Відстрочені податкові активи» відображається у I розділі активу у рядку **1045 «Відстрочені податкові активи»**, а кредитове сальдо за рахунком 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» - у II розділі пасиву у рядку **1500 «Відстрочені податкові зобов'язання»**.

Кореспонденція рахунків з обліку ВПА та ВПЗ

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Витрати щодо податку на прибуток (протягом року)	98	641
2.	Визнаний ВПА (на кінець звітного року)	17	641
3.	Визнане ВПЗ (на кінець звітного року)	98	54
4.	Погашений ВПА (на кінець звітного року)	98	17
5.	Погашене ВПЗ (на кінець звітного року)	54	641
6.	Взаємне погашення ВПА і ВПЗ (на кінець звітного року)	54	17